

MÁSODIK VILÁGHÁBORÚS TEMETÉSI HELYEK KUTATÁSA A VAS MEGYEI BOZSOKNÁL

A Birodalmi Védőállás északnyugat-magyarországi szakaszának építési munkálataiban 1944 novemberétől 1945 márciusáig becslések szerint 35 000 magyarországi zsidó vett részt munkaszolgálatosként, illetve kényszermunkásként.¹ Az erődítések egyik állomáshelye volt Bozsok község (Vas megye) térsége. A Bozsokra irányított munkaszolgálatosokról és a kényszermunkára elhurcoltakról László Gábor a *Vas Népe* hasábjain megjelent publicisztikai írásában a következőket adta közre 1964-ben: „Az irottkői járás főszolgabírójának 1944. november 24-én kelt jelentése szerint: »Bozsok községbe, a közeli napokban 4000 zsidó érkezik földmunkát végezni. ...« A földmunkák, helyesebben a tankcsapdák és bunkerásási munkálatok elvégzése után a nyilasok és németek megásatták velük a tömegsírt és géppuskával lemészárolták őket. A mártírhalt haltakról pontos adatunk nincs, mert az egyes visszaemlékezések és néhány korabeli jelentés ellentmond egymásnak. Egyesek szerint a négyezer munkaszolgálatosnak felét, mások szerint pedig hozzávetőlegesen 150 munkaszolgálatost végeztek ki Bozsok község határában.”²

A bozsoki munkaszolgálatosok kérdéskörével Szita Szabolcs is foglalkozott az 1989-ben megjelent, *Halálerőd* című könyvében. Szita kutatásai alapján a Bozsok település környéki erődítési munkálatok során 1945 márciusáig 276 munkaszolgálatos halt meg, majd a bozsoki tábor kiürítésekor további 39 menetképtelen személyt végeztek ki.³ A bozsoki munkaszolgálatos temetési helyek lokalizációját Frisch György vizsgálta újabban, kutatási eredményeit egy szombathelyi konferencián ismertette 2019 tavaszán.

A Bozsokon meghalt munkaszolgálatosok ügyében a világháború után népbírószági büntetőperre került sor. A *Magyar Nemzet* a következőképpen számolt be 1947-ben a bírósági ítéletekről: „A népbírószág Iván Pál volt nyilas pártszolgálatost, aki Bozsók [sic!] községben számos munkaszolgálatost meggyilkolt, kötélhalálra, míg anyóság: [sic!] Uhl Alajosnéét egyévi börtönre ítélte.”⁴

¹ Stark 1995. 27–29. o. és Szita 2004. 850. o. Vö.: Zielbauer 1985. 3. o. és Braham 1997. II. k. 925–926. o. (Vajna Gábor nyilas belügyminiszter és Edmund Veessenmayer 1944. október 18-i tárgyalásának eredményeként először 50 000 magyarországi zsidó átadását tervezték el a német állam felé. Később Beregfy Károly honvédelmi miniszter az 1944. október 26-án kiadott 975/M.42-1944. számú rendeletben hetven munkaszolgálatos századot bocsátott a német hatóságok rendelkezésére. Az erődítési munkálatok során az éhezés, a végkimerültség és a járvány különösen nagyszámú áldozatot követelt Kőszeg térségében. Az 1944–1945. évi kőszegi történéseket és a Kőszeg–gubahegyi munkaszolgálatos temetési helyek kérdéskörét Horváth Ferenc és L. Kiss Csaba vizsgálta 2015-ben megjelent monográfiájukban. Braham 1997. II. k. 913., 919. o. és Horváth – L. Kiss 2015. 153–165. o.)

² László 1964.

³ Szita 1989. 191–192., 263. o.

⁴ MN 1947. 5. o.

1. kép: Második világháborús erődítési munkálatok nyomai Bozsok térségében egy 1958-ban készült légi fotón (HM HIM, Hadtörténeti Térképtár)

1. Bozsok település, 2. Bozsok-patak, 3. Holt-hegy, 4. Gula-völgy, 5. Sibrik-kastély, 6. Pajta, 7. Szent Anna-templom, 8. Szent József-kápolna, 9. Második világháborús erődítések (harckocsi-árkok), 10. Munkaszolgálatosok és kényszermunkára elhurcoltak temetési helyei (1944–1945).

A bozsoki kivégzések kapcsán 1955–1956-ban, majd 1959–1960-ban került sor újabb vizsgálatra, mindkét esetben a jogi eljárás alá vont személyeket bizonyítékok hiányában felmentették.⁵

Az 1944–1945. évi Bozsok környéki erődítési munkálatok alatt betegség, éhezés és végkimerültség következtében elhunyt munkaszolgálatosok és kényszermunkára elhurcolt

⁵ Ítélet. Szombathelyi Megyei Bíróság. Szombathely, 1956. május 18. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (a továbbiakban: ÁBTL), 3.1.5. O-11098. 90–102. o.; *Határozat a nyomozás elrendeléséről*. Vasmegyei Rendőrkapitányság Politikai Nyomozó Osztálya. Szombathely, 1959. december 18. ÁBTL, 3.1.5. O-11098. 10–12. o.; *Határozat nyomozás megszüntetéséről*. Vasmegyei Rendőrkapitányság Politikai Nyomozó Osztálya. Szombathely, 1960. március 9. ÁBTL, 3.1.5. O-11098. 15. o. (Ezúton is szeretnénk megköszönni Frisch György Úrnak, hogy felhívta figyelmünket az ÁBTL forrásanyagára.)

személyek temetési helyeinek terepi azonosítását jelentős mértékben segítheti egy, a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum (HM HIM) Hadtörténelmi Levéltárában fennmaradt dokumentum. Dióssi György, Vas vármegyei alispánnak a honvédelmi miniszterhez, 1949. október 28-án írt levele a következőképpen emlékezett meg a hadisírokról: „[...] Bozsók [sic!] községben a temetőn kívül mintegy 300 főnyi hősi halált halt MUSZ-os holttestét magába foglaló temető állapotát személyes kiszállásom során magam vizsgáltam felül és megállapítottam, hogy annak állapota valóban megengedhetetlen és elhanyagolt. A szemlén szintén részt vevő községi bírót utasítottam, hogy a temetkezések közelében elhelyezett dögtemetőt senki ne használja és a temetkezési hely kerítését hozassa rendbe [...]”⁶ A Szombathelyen keltezett dokumentum 300 főben állapította meg a településtől keletre eltemetettek számát, valamint fontos topográfiai adatként dögkutak mellé helyezte az 1949-re már kerítéssel körülvett sírhelyeket.

A forrásban szereplő temetőt a kutatás jelenlegi állásában a település keleti külterületén elhelyezkedő, a helytörténeti hagyományban „Akácos” helynévvel illetett területtel azonosíthatjuk (a földingatlan helyrajzi száma: 0101/2). A sírhelyek pontosabb lokalizációját légi felvételek is segíthetik: a HM HIM Hadtörténeti Térképtárának gyűjteményében található felvételek a hadisírokat a mezőgazdasági művelés alatt álló földingatlanok által határolt, „Akácos” nyugati felében valószínűsítik.⁷ A vélelmezett sírok helyét vegetáció fedi napjainkban. A Bozsok közigazgatásához tartozó holt-hegyi tömegsírok exhumálással kísért feltárása 1956-ban ment végbe, az ekkor megtalált emberi maradványokat 1956. október 17-én temették el a szombathelyi Bercsényi Miklós utcai zsidó temetőben.⁸

2. kép: Az 1945-ben kivégzett és 1956-ban exhumált munkaszolgálatosok és kényszermunkások végső nyughelye a szombathelyi Bercsényi Miklós utcai zsidótemetőben

⁶ Bozsok község hősi temetőjének karbantartása. Szombathely, 1949. október 28. HM HIM, Hadtörténelmi Levéltár, 487048/49. 1. o.

⁷ A légi felvételek nyilvántartási száma: 12380 [1953], 12499 [1953], 12522 [1958], 12417 [1958]. HM HIM, Hadtörténeti Térképtár.

⁸ VM 1956. 1. o. és VN 1958. 1. o.

A munkálatokról Garuly Ferenc a következőképpen számolt be a *Vasi Szemle* hasábjain 2006-ban: „Dr. Kádas László igazságügyi szakértőként vesz részt Bozsok közelében, az osztrák határ mentén fekvő, úgynevezett »Holt-hegyen« felfedezett tömegsírok feltárásában. Bennük csont- és ruhamaradványok, bakancsok, csajka, kulacs, kés, villa, kanál, olló, levél-tárcák, fém pénzecskék, valamint puskatöltények hüvelyei és lövedékei. A koponyacsontok őrzik a lövések nyomait. 66 munkaszolgálatost gyilkoltak meg itt a háború végének közeledtével, többségében 40 évesnél fiatalabbakat.”⁹ Az exhumálás jegyzőkönyvének fotódokumentációval kísért másolata a budapesti Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának gyűjteményében maradt fenn.¹⁰ A teljes jegyzőkönyv szövege alapján az 1956. január 13–14-i munkálatok révén három sírhelyet (két tömegsír és egy egyéni sírt) tártak fel. Az I. számú sír 52, a II. számú sír 14, a III. számú sír 1 személy földi maradványait rejtette. Az I-II. számú temetési hely sok leletet – köztük több használati tárgyat – tartalmazott. A III. számú sírhely leletben szegény volt (a textilmaradványok közül egy tábori sapka emelhető ki csupán). Az I-II. sírnál a kutatók „géppisztoly és puska töltények és lövedékeiket” találták elő.¹¹ A kivégzések pontos helyszíne – az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában fennmaradt, 1956. évi exhumálásokat kísérő helyszínfotók vizsgálata alapján – a munkaszolgálatosok egyik szálláshelyéül szolgáló, ma is álló pajtaépülettől mintegy 300 m-re északkeletre található gyümölcsös területénél vált visszaazonosíthatóvá (a földingatlan helyrajzi száma: 0195/46).¹² A lokalizációt B. János, bozsoki lakos 1956. január 30-án, Szombathelyen tett – forráskritikával kezelendő – vallomása is megerősítheti, amely a „*Hóthegy aljához*” tette az 1945. évi tragikus történéseket.¹³

3. kép: A bozsoki erődítéseket végző munkaszolgálatosok és kényszermunkások egyik szálláshelyéül szolgáló pajtaépület napjainkban (Bozsok, Rákóczi utca 3.)

A pajtaépülethez közel levő – mezőgazdasági földek által körülvett – gyümölcsösnél a Hadtörténeti Múzeum kezdeményezett hitelesítő fémkereső műszeres terepbejárást a 2020. év nyarán.¹⁴ A kutatómunka ekkor mintegy 2500 m²-es nagyságú földterületre terjedt ki.

⁹ Garuly 2006. 75. o.

¹⁰ *Szakértői vélemény*. Szombathely, 1956. január 16. [Másolat. 1960. február. 18.] ÁBTL, 3.1.5. O-11098. 37–38. o.

¹¹ Uo. 37–38. o.

¹² ÁBTL, 3.1.5. O-11098. [Az oldalszám megadása nélkül.]

¹³ B[...] *János önvallomása*. Szombathely, 1956. január 30. [Másolat. 1960. február 22.] ÁBTL, 3.1.5. O-11098. 28. o.

¹⁴ A jelöletlen temetési helyek magyarországi igazságügyi régészeti kutatásához lásd: Susa et al. 2015.

A terepbejárások alatt 11, hipotetikusán az 1945. évi történésekhez köthető „lelet”, 2 darab használati tárgy és 9 darab ruházati emlék került napvilágra.¹⁵ A relatív leletszegénység vélelmezhetően azzal magyarázható, hogy az 1956. évi exhumálásokkor megtalált „leleteket” elvihették a helyszínről,¹⁶ ugyanakkor a 2020-ban talált – másodlagos eltemetődéssel rendelkező – kisszámú tárgyi emlékanyag segítségével is lehetőség nyílt az 1945. évi kivégzések helyének hitelesítésére. (A terepbejárás során emberi csontmaradványok nem kerültek elő.)

4. kép: Késmaradvány (HM HIM, Hadirégészeti Gyűjtemény)¹⁷

5. kép: Zsebkés pengetőredéke (HM HIM, Hadirégészeti Gyűjtemény)

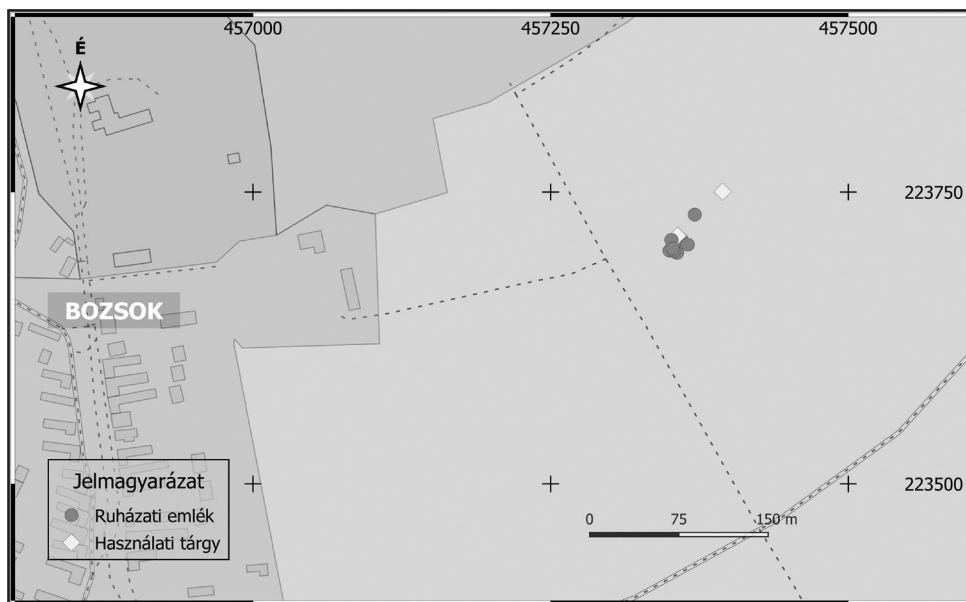
6. kép: Lábbelivasalások, illetve lábbelivasalás-töredékek (HM HIM, Hadirégészeti Gyűjtemény)

¹⁵ A tárgyak leírását a Függelékben adjuk közre.

¹⁶ A kutatás jelenlegi szakaszában nem rekonstruálható a sírokból származó tárgyi emlékek útja. (A „leletek” nem kerültek elhelyezésre a szombathelyi Savaria Múzeum gyűjteményében.)

¹⁷ A műtárgyfotókat Szikits Péter (múzeumi fotós, HM HIM) készítette.

7. kép: A 2020. évi bozsoki fémkereső műszeres terepbejárások leletmintázati térképe
(rajzolta: Gombor László)

A Hadtörténeti Múzeum 2020. évi bozsoki hitelesítő kutatásai a világháborús temetési helyek non-destruktív módszertanra (hely- és tájtörténeti kutatásra, légi fotók elemzésére, illetve fémkereső műszeres terepbejárásra) épülő vizsgálatainak sorába illeszkedik. A háborús kegyelettel összefüggő munkálatok következő állomásaként a HM HIM Bozsok Község Önkormányzati Hivatalának közreműködésével az elhurcoltak és áldozatok mentőjaként emlékművet és az 1944/1945. évi bozsoki történéseket ismertető, két darab többnyelvű tájékoztatótáblát állított a településen 2020 októberében.

Függelék

*A 2020. évi bozsoki fémkereső műszeres terepbejárások során talált tárgyi emlékek katalógusa*¹⁸

1.) *Késmaradvány* (vas). Enyhén deformált. A teljes hossza: 160 mm, a pengérsz hossza: 92 mm, legnagyobb szélessége: 18 mm, legnagyobb vastagsága: 1,5 mm. (HM HIM, Hadirégészeti Gyűjtemény, leltári szám: 2020.13.1.)

2.) *Zsebkés pengemaradványa* (vas). Hossza: 45 mm, legnagyobb szélessége: 13 mm, legnagyobb vastagsága: 1,5 mm. (HM HIM, Hadirégészeti Gyűjtemény, leltári száma: 2020.14.1.)

¹⁸ A tárgyakat Mátyássy Gabriella (restaurátorművész, HM HIM) tisztította és konzerválta.

3.) *Lábbelivasalás* (vas). Ép. Hossza: 55 mm, szélessége: 10 mm, vastagsága: 3 mm. A megfigyelhető szeglyukak száma: 3. (Az egyik szeglyukban a rögzítő szeg maradványa megmaradt.) (HM HIM, Hadirégészeti Gyűjtemény, leltári szám: 2020.15.1.)

4.) *Lábbelivasalás töredéke* (vas). A töredék hossza: 60 mm, szélessége: 8 mm, vastagsága: 4 mm. A megfigyelhető szeglyukak száma: 2. (Az egyik szeglyukban a rögzítő szeg maradványa megmaradt. A vasalást eredetileg 4 szeg rögzíthette.) (HM HIM, Hadirégészeti Gyűjtemény, leltári szám: 2020.16.1.)

5.) *Lábbelivasalás töredéke* (vas). A töredék hossza: 80 mm, szélessége: 15 mm, vastagsága: 5 mm. A megfigyelhető szeglyukak száma: 2. (A vasalást eredetileg 4 szeg rögzíthette.) (HM HIM, Hadirégészeti Gyűjtemény, leltári szám: 2020.17.1.)

6.) *Lábbelivasalás töredéke* (vas). A töredék hossza: 50 mm, szélessége: 12 mm, vastagsága: 4 mm. A megfigyelhető szeglyukak száma: 3. (A vasalást eredetileg 4 szeg rögzíthette.) (HM HIM, Hadirégészeti Gyűjtemény, leltári szám: 2020.18.1.)

7.) *Lábbelivasalás töredéke* (vas). A töredék hossza: 57 mm, szélessége: 11 mm, vastagsága: 5 mm. A megfigyelhető szeglyukak száma: 2. (A vasalást eredetileg 4 szeg rögzíthette.) (HM HIM, Hadirégészeti Gyűjtemény, leltári szám: 2020.19.1.)

8.) *Lábbelivasalás töredéke* (vas). A töredék hossza: 40 mm, szélessége: 11 mm, vastagsága: 3 mm. A megfigyelhető szeglyukak száma: 3. (A vasalást eredetileg 4 szeg rögzíthette.) (HM HIM, Hadirégészeti Gyűjtemény, leltári szám: 2020.20.1.)

9.) *Lábbelivasalás töredéke* (vas). A töredék hossza: 30 mm, szélessége: 10 mm, vastagsága: 3 mm. A megfigyelhető szeglyukak száma: 2. (Az egyik szeglyukban a rögzítő szeg maradványa megmaradt. A vasalást eredetileg 4 szeg rögzíthette.) (HM HIM, Hadirégészeti Gyűjtemény, leltári szám: 2020.21.1.)

10.) *Lábbelivasalás töredéke* (vas). A töredék hossza: 42 mm, szélessége: 11 mm, vastagsága: 5 mm. A megfigyelhető szeglyukak száma: 2. (A vasalást eredetileg 4 szeg rögzíthette.) (HM HIM, Hadirégészeti Gyűjtemény, leltári szám: 2020.22.1.)

11.) *Lábbelivasalás töredéke* (vas). A töredék hossza: 35 mm, szélessége: 11,5 mm, vastagsága: 3 mm. A megfigyelhető szeglyukak száma: 1. (A vasalást eredetileg 4 szeg rögzíthette.) (HM HIM, Hadirégészeti Gyűjtemény, leltári szám: 2020.23.1.)

BIBLIOGRÁFIA

Braham 1997.

Braham, Randolph L.: A népiártás politikája. A holocaust Magyarországon. I–II. k. 2. bőv. és átd. kiad. Ford. *Zala Tamás – Berényi Gábor – Sz. Kiss Csaba – Garai Attila – Seres Iván.* Budapest, 1997.

Garuly 2006.

Garuly Ferenc: Patológiai jegyzőkönyvek a Rákosi-korszakból. *Vasi Szemle*, 60. (2006) 1. 62–76. o.

- Horváth – L. Kiss* 2015. *Horváth Ferenc – L. Kiss Csaba: Végjáték a határon: Kőszeg, 1944–1945. Gencsapáti, 2015.*
- László* 1964. *László Gábor: Húsz éve történt... Vas Népe, 1964. december 15. 3. o.*
- MN 1947. *Népbírósi hírek. Magyar Nemzet, 1947. március 25. 5. o.*
- Stark* 1995. *Stark Tamás: Zsidóság a vészidőszakban és a felszabadulás után 1939 – 1955. Budapest, 1995.*
- Susa et al.* 2015. *Susa Éva – Éry Kinga – Kovács László – Szőke Mátyás – Molnos Mária: Forensic archaeology and anthropology in Hungary: current trends and future perspectives. In: Forensic Archaeology: A Global Perspective. Ed.: Mike Groen – Nicholas Márquez-Grant – Robert Janaway. Amsterdam, 2015. 83–90. o.*
- Szita* 1989. *Szita Szabolcs: Halálerőd. Budapest, 1989.*
- Szita* 2004. *Szita Szabolcs: A munkaszolgálat Magyarországon 1939–1945. Hadtörténelmi Közlemények, 117. (2004) 3. sz. 817–857. o.*
- VM 1956. *Eltemették az 1944–45-ben mártírhalált halt hatvanhét munkaszolgálatos hamvait. Vas megye, 1956. október 18. 1. o.*
- VN 1958. *Megemlékezés a fasiszmus áldozatairól. Vas Népe, 1958. július 6. 1. o.*
- Zielbauer* 1985. *Zielbauer György: A Birodalmi Védőállás. Vas Népe, 1985. március 18. 3. o.*

Balázs Polgár–Viktor Kulcsár–Georgina Garai

THE RESEARCH OF FUNERAL LOCATIONS OF THE SECOND
WORLD WAR AT BOZSOK, VAS COUNTY

(Abstract)

About 35,000 Hungarian Jewish people participated in the building works of the Hungarian line of the fortress system called Imperial Defence Stand (*Reichsschutzstellung*) as forced labourers or labour servicemen from November 1944 to March 1945. One of the stations of the works of fortification was the village Bozsok (Vas county) and its neighbourhood. Based on the available sources and aerial photographs, the area called Akácós (registration code: 0101/2) surrounded by agricultural fields in the outskirts of the settlement is one of the locations of funeral of labour servicemen who deceased in disease, starving and exhaustion in 1944–1945. The funeral places of the labour servicemen who were unable to march on and therefore executed near Bozsok in March 1945 that was explored and exhumed in 1956 could be identified, and it is an orchard 300 metres away from a barn that is still there today (the registration code of the land estate: 0195/46). The Institute and Museum of Military

History initiated an official exploration with the help of metal detector in the summer of 2020. The works included about 2500 m² of ground, and during the exploration process 11 findings were found that are connected to 1945: 2 pieces of utility objects and 9 pieces of clothing. The small number of objects which had been secondarily buried found in 2020 gave the researchers the chance to authenticate the location of the executions of 1945.

Balázs Polgár – Viktor Kulcsár – Georgina Garai

DIE SUCHE NACH BEGRÄBNISSTÄTTEN DES ZWEITEN WELTKRIEGS
BEI BOZSOK (POSCHENDORF) IM KOMITAT VAS (EISENBURG)

(Résumé)

Von November 1944 bis März 1945 beteiligten sich schätzungsweise 35 000 ungarische Juden als Arbeitsdienst Leistende bzw. Zwangsarbeiter an den Bauarbeiten des Abschnitts der Reichswehrstellung in Nordwestungarn. Einer der Standorte der Festungsarbeiten war die Gegend um die Gemeinde Bozsok (Poschendorf) im Komitat Vas (Eisenburg). Aufgrund der zur Verfügung stehenden schriftlichen Quellen und Luftbilder war das Gebiet „Akácos“ („Akazienwald“, Flurstücksnummer: 0101/2) am Rande der Siedlung, das von landwirtschaftlichen Flächen umgeben ist, eine der Begräbnisstätten der an Krankheit, Hunger und Erschöpfung gestorbenen, verschleppten Arbeiter und Zwangsarbeiter (1944/1945). Die bereits 1956 ausgegrabene und exhumierte Begräbnisstätte der im März 1945 im Gebiet von Bozsok hingerichteten, marschunfähigen Arbeitsdienst Leistenden und Zwangsarbeiter wurde in einem von landwirtschaftlichen Flächen umgebenen Obstgarten gefunden, etwa 300 m nordöstlich des noch stehenden Scheunengebäudes, das als Unterkunft für die Arbeiter diente (Flurstücksnummer: 0195/46). Das Institut und Museum für Militärgeschichte des Landesverteidigungsministeriums hat im Sommer 2020 eine Metalldetektoruntersuchung des Geländes initiiert. Die Arbeiten erstreckten sich über eine Fläche von ca. 2500 m², wobei 11 „Funde“ mit Bezug zu den Ereignissen von 1945 gefunden wurden, davon 2 Gebrauchsgegenstände und 9 Kleidungsstücke. Die geringe Anzahl der im Jahr 2020 gefundenen Überreste mit Sekundärbestattung ermöglichte es auch, den Ort der Hinrichtungen von 1945 zu verifizieren.

Balázs Polgár – Viktor Kulcsár – Georgina Garai

FOUILLES DE TOMBES DE LA SECONDE GUERRE MONDIALE À BOZSOK
DANS LE DÉPARTEMENT DE VAS

(Résumé)

De novembre 1944 à mars 1945, selon les estimations 35 000 Juifs hongrois ont participé à la construction de la section nord-ouest des Retranchements du Reich en Hongrie comme requis du service du travail obligatoire. La commune de Bozsok (département de Vas) fut l'un des sites de ces travaux de fortification. D'après les sources écrites et les photographies aériennes disponibles, la zone « Akácos » (numéro de parcelle : 0101/2), située à la périphérie du village et entourée de terres agricoles, serait l'un des lieux d'enterrement des travailleurs forcés morts de maladie, de faim et d'épuisement (1944–1945). Le lieu d'enterrement des travailleurs forcés inaptes à la marche exécutés dans la région de Bozsok en mars 1945, déjà fouillé et exhumé en 1956, a été retrouvé dans un verger entouré de terres agricoles, à environ 300 m au nord-est de la grange qui servait d'abri aux travailleurs et qui est encore debout (numéro de parcelle : 0195/46). L'Institut et Musée d'Histoire militaire a engagé l'exploration

du site avec un détecteur de métaux à l'été 2020. Les travaux ont alors porté sur une surface d'environ 2500 m², au cours desquels 11 « découvertes » liées aux événements de 1945 ont été mises au jour, dont 2 objets d'usage et 9 vêtements. Malgré leur faible nombre, ces découvertes, réenterrées après les travaux de terrassement et mises au jour en 2020, ont permis de confirmer le lieu des exécutions de 1945.

Балаж Полгар – Виктор Кулчар – Георгина Гараи

ИССЛЕДОВАНИЕ МЕСТ ЗАХОРОНЕНИЙ ВО ВРЕМЯ ВТОРОЙ
МИРОВОЙ ВОЙНЫ В БОЖОК ОБЛАСТИ ВАШ

(Резюме)

На строительных работах северо-западного венгерского участка Императорской Оборонительной позиции с ноября 1944-ого года по март 1945-ого года по оценке участвовало около 35 000 венгерских евреев, в качестве каторжников или отбывших принудительную трудовую повинность рабочих. Одной из стоянок фортификационных строительных работ было в районе села Божок (в области Ваш). На основе доступных письменных источников и аэрофотоснимков на территории «Акация» (земельный участок на окраине поселка) находившиеся в окружении сельскохозяйственных земель (топографический номер земельного участка: 0101/2), можно предположить одно из мест захоронения умерших впоследствии болезней и голода и истощения рабочих и депортированных на принудительные работы (1944/1945). Уже в раскрытых и эксгумированных в 1956-ом году местах захоронения недееспособных каторжников и принудительно трудовых рабочих, казнённых в районе Божок в марте 1945-ого года, находится примерно в 300-ах метров на северо-востоке от здания сарая, которое до сих пор служит одним из жилых помещений для отбывших принудительную трудовую повинность рабочих, окруженный сельскохозяйственными землями опознаваемыми на территории фруктового сада (топографический номер земельного участка: 0195/46). Военно-исторический музей и Институт при Венгерском Министерстве Обороны летом 2020-ого года инициировал полевые исследования на месте для проверки достоверности металлоискателем. В это время проходящие здесь работы распространялись на приблизительно 2500 м² участок земли, во время выездных на место полевых раскопок было обнаружено 11 «находок», связанных с событиями 1945-ого года, из памятников 2 предмета обихода и 9 предметов одежды. При помощи небольшого количества предметных памятных материалов, найденных в 2020-ом году – которые имели вторичное захоронение – также открылась возможность для удостоверения места казней 1945-ого года.